

№ 32.

Warszawa, dn. 6 sierpnia 1932 r.

Ogóln. zbioru № 539.

WYDAWCA: W imieniu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych—Wiceprezes Rady Związku inż. S. J. Okolski.
Redaktor odpowiedzialny inż. Maurycy Chorzewski.

Prenumerata wynosi z przesyłką w kraju: zł 5 kwartalnie. Numer pojedynczy gr. 50.
Członkowie Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych otrzymują „PRZEMYSŁ METALOWY” bezpłatnie.

REDAKCJA i ADMINISTRACJA: Warszawa, ul. Traugutta 4, tel. 714-26. Adres telegr.: „Metalowcy — Warszawa“.

TREŚĆ NUMERU: *Ś. p. Wacław Rzewuski. — Ś. p. Inż. Bronisław Sopoćko. — Ś. p. Stanisław Wartalski. — Nowi właściciele firmy H. Koetz S. A. — Zmiana brzmienia rozporządzenia o taryfie celnej. — O obniżeniu kosztów przewozu maszyn rolniczych. — Pracownicy fizyczni a pracownicy umysłowi w świetle wyroków Sądu Najwyższego. — Nowa interpretacja rozszerzająca. — Straty angielskich fabryk maszyn rolniczych. — Anarchja w przemyśle. — Międzynarodowy Kongres Naukowej Organizacji w Amsterdamie. — Wiadomości z zagranicy. — Wystawa p. n. „Szkoła” w Krakowie. — Katalog świec do silników wybuchowych. — Ceny.*

Ś. p. WACŁAW RZEWUSKI.

Dn. 16 lipca 1932 r. rozstał się z tym światem w majątku Wola Sławińska pod Lublinem ś. p. Wacław Rzewuski.

Ś. p. Wacław Rzewuski, urodzony w Gołębiu w Lubelskiem w r. 1873, uczęszczał do szkół w Lublinie, a wydalony z nich za przekonania narodowe, kończy gimnazjum radomskie. Studja dalsze odbywa na politechnice w Liège w Belgji, gdzie kończy wydział górniczy. Pracuje następ-

nie przy budowie fabryki Bliżyn, a potem zajmuje stanowisko kierownika wielkich pieców w Krzywym Rogu.

Ale ideałem ś. p. Wacława jest praca w kraju, wraca więc i zakłada w Warszawie na Grochowie fabrykę narzędzi pożarniczych i maszyn budowlanych. Z nadzwyczajną energją i rzetelnością rozszerza i rozbudowuje fabrykę do dużych rozmiarów, zdobywa rynki zbytu w Rosji i Azji, zwalczając skutecznie konkurencję niemiecką.

Wybuch wojny światowej wstrzymuje rozwój fabryki, rekwizycje i przemarsze wojsk niszczą majątek, ale budzi się nadzieja na wyzwolenie Ojczyzny.

W 1918 r., z chwilą wabuchu walk ukraińskich, wstępuje wraz z 17-letnim synem do 7-go pułku ułanów jako szeregowiec.

Bierze udział w bitwach z Ukraińcami — zostaje odznaczony Krzyżem Walecznych.

Na początku 1919 roku zostaje przeniesiony do naczelnego dowództwa w Warszawie. Bierze czynny udział w organizowaniu Sztabu Generalnego. Zostaje szefem sekcji zdobyczy wojennej w randze podpułkownika. I tu oddaje olbrzymie usługi, ocalając dla Państwa bogate materiały wojenne, fabryki, narzędzia, tabory kolejowe i zapasy.

Jaką była ocena Jego działalności wojskowej niech świadczy podziękowanie, umieszczone w rozkazie Ministerstwa Spraw Wojsk. z dnia 10. I. 1922 r.:

„Na wszystkich powierzonych sobie stanowiskach położył inżynier Rzewuski wielkie zasługi, odznaczając się zawsze chlubnie nieskazitelnym prawym charakterem, głębokim patriotyzmem, oraz wybitnymi zdolnościami organizacyjnymi, jako też dużym doświadczeniem fachowym.

W imieniu służby wyrażam inż. Rzewuskiemu uznanie i podziękowanie za Jego ofiarną, owocną i niestrudzoną pracę“.

W tym okresie przystępuje ś. p. Wacław Rzewuski do mozolnej pracy nad reorganizacją fabryki, która, dzięki wytrawnemu Jego kierownictwu i niezmordowanej energii, szybko się rozwija. Okres depresji gospodarczej w latach 1924—1925 zastaje już placówkę mocno ugruntowaną.

W następnym okresie pomyślnej konjunktury fabryka w szybkim tempie powiększa obroty i w zakresie swojej specjalności opanowuje rynek krajowy i nawiązuje stosunki eksportowe.

Nabyta choroba serca zmusiła wkońcu ś. p. Wacława Rzewuskiego do usunięcia się w zacisze domowe do majątku rodzinnego Woli Sławińskiej.

Ale i tu natura Jego czynna i energiczna nie umie oddać się wypoczynkowi.

Pełen inicjatywy, nie przestaje zajmować się sprawami społecznymi. Poddaje myśl i jest jednym

z założycieli Spółki Zbożowej w Lublinie, mającej na celu ujęcie w ręce ziemiaństwa handlu zbożem.

Widząc brak budynków szkolnych—buduje u siebie szkołę i oddaje na użytek gminy.

A wszystko to robi bez cienia osobistej ambicji, którą uważa za zgubę każdej sprawy ogólnej. Nie szuka tytułów, chętnie w cień się usuwa, byle myśl Jego w czyn się wcieliła, byle zyskała sprawa.

Odszedł od nas człowiek niepośledniej miary, obywatel, jakich tak bardzo kraj nasz potrzebuje, odszedł zawczasie, bo w pełni sił.

Nieubłagana choroba położyła kres życiu, które, choć pełne już zasług, mogło jeszcze lata całe służyć Ojczyźnie.

Ś. p. Inż. BRONISŁAW SOPOČKO.

W dniu 26 lipca r. b. zmarł w swej posiadłości w Kazimierzu nad Wisłą ś. p. inżynier Bronisław Sopoćko. Urodzony w 1860 roku w rodzinnym majątku Przyszowice w Łowickiem, ukończył gimnazjum realne w Łowiczu, a następnie Instytut Technologiczny w Petersburgu. Pracę zawodową rozpoczął w cukrowniach na Podolu i Ukrainie, gdzie dzięki swej wiedzy i pracy na polu udoskonalenia i rozwoju w tym przemyśle szybko awansował, dochodząc do najwyższego stanowiska kierowniczego.

Po wielu latach owocnej pracy, powraca, wiedziony tęsknotą, do kraju, i staje na czele przedsiębiorstwa, które w latach 1897 — 1901 zakłada pierwsze bruki drewniane w Łodzi i w Warszawie.

W latach 1901 — 1908 widzimy Go na stanowisku Dyrektora Tramwajów Elektrycznych w Łodzi.

Pod koniec 1909 roku przejmuje na własność wspólnie z inż. Stefanem Bystydzieńskim dawną Fabrykę Maszyn i Kotleńnię Włodarkiewicz i Sieklucki w Warszawie, obejmując stanowisko dyrektora finansowo-administracyjnego. Jako wybitny znawca potrzeb przemysłu cukrowniczego, przyczynia się do rozwoju tej fabryki, która do roku 1920 egzystowała pod firmą Bystydzieński i Sopoćko, a następnie została przekształcona na Spółkę Akcyjną p. f. Fabryka Maszyn i Kotleńnia „Moc“ d. Bystydzieński i Sopoćko. W Spółce tej ś. p. Bronisław Sopoćko zajmował stanowisko wice-prezesa zarządu. Równocześnie Zmarły był członkiem w Radach Nadzorczych i Zarządach Tow. Przemysłowego „Leśmierz“ i Schläusserowskich Zakładów w Ozorkowie.

Wypada wreszcie wspomnieć, że w pamiętnych dniach w 1920 roku był czynnym członkiem Straży Obywatelskiej i, jako gorący patriota, z entuzjazmem i ofiarnością pracował dla dobra wskrzeszonej Polski.

Zmarłego cechował prawy charakter, wysokie poczucie lojalności i ofiarności obywatelskiej, tudzież uczynność i życzliwość, to też szeroki ogół ludzi, z którymi ś. p. Bronisław Sopoćko obcował,

z głębokim żalem i smutkiem przyjął wiadomość o Jego zgonie. Świadczy o tem liczny udział w pogrzebie przedstawicieli przemysłu z Prezesem Izby Przemysłowo-Handlowej p. inż. Klarnerem, Prezesem Związku Przemysłowców Metalowych p. inż. Jeziorańskim i Prezesem p. inż. Piotrem Drzewieckim na czele, przedstawicieli Zarządów, których Zmarły był członkiem i rzeszy pracowników fabryki „Moc“, których Zmarły był nie tylko dobrym zwierzchnikiem, ale i wypróbowanym w potrzebie przyjacielem.

Cześć jego pamięci!

Ś. p. STANISŁAW WARTALSKI.

W dn. 28 lipca r. b. nieoczekiwanie zmarł na aneuryzm serca w wieku lat 51 ś. p. Stanisław Wartalski, poseł na Sejm i dyrektor Izby Przemysłowo-Handlowej w Warszawie, pierwszy od zorganizowania Izby.

Zmarły był wykształconym i doświadczonym kupcem, który po kilkunastoletniej pracy zawodowej został dyrektorem Stowarzyszenia Kupców Polskich, poczem przy organizacji izb przemysłowo-handlowych przeszedł na stanowisko dyrektora Izby warszawskiej.

Czy to w pracy zawodowej, czy społecznej, czy też jako dwukrotny poseł na Sejm dzięki zdolnościom, gruntownej wiedzy, znajomości języków i stosunków zagranicznych, wielkiej pracy i ujmującym cechom charakteru, ś. p. Stanisław Wartalski, był wydajnym i przodującym działaczem gospodarczym. Przemysł metalowy miał u Zmarłego istotne zrozumienie i prawdziwą życzliwość, to też zgon przedwczesny wywołał u szeregu naszych przemysłowców żal szczerzy i serdeczny.

Pogrzeb ś. p. Stanisława Wartalskiego w dniu 1 sierpnia na Powązkach w Warszawie zgromadził licznych przedstawicieli Rządu, ciał ustawodawczych i działaczy gospodarczych, którzy przez usta swych najwybitniejszych przedstawicieli — p. dyr. Kandela, p. min. Klarnera, p. prez. Hersego, posłów pp. Minkowskiego i Wiślickiego i innych — uczcili zasługi Zmarłego i stwierdzili ciężką stratę ogólną.

Niech ś. p. Stanisław Wartalski, po latach wyętej i owocnej pracy na niwie gospodarczej, spoczywa w spokoju!

S. J. O.

NOWI WŁAŚCICIELE FIRMY H. KOETZ S. A.

Jak dowiadujemy się, firma „H. Koetz Nast.“ Sp. Akc. Fabryka maszyn, kottów parowych i odlewania żelaza w Mikołowie przeszła w ręce nowych właścicieli. 75% portfela akcyjnego znajduje się w rękach dr. Stefana Działyńskiego, notariusza w Mikołowie, a 25% pozostało w posiadaniu Sp. Akc. Śląskich Kopalń i Cynkowni.

ZMIANA BRZMIENIA ROZPORZĄDZENIA O TARYFIE CELNEJ.

W 66 № „Dziennika Ustaw“ z dnia 2 sierpnia 1932 r. ukazało się Rozporządzenie Ministrów: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 28 lipca 1932 r. w sprawie częściowej zmiany brzmienia artykułu 15 rozporządzenia z dnia 11 czerwca 1920 r. o taryfie celnej.

Na podstawie artykułu 7 ustęp e) ustawy z dnia 31 lipca 1924 r. w sprawie uregulowania stosunków celnych (Dz. U. R. P. Nr. 80, poz. 777) zarządza się co następuje:

§ 1. Punkt 1) Rozdział IV artykułu 15 rozporządzenia Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu z dnia 11 czerwca 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 51, poz. 314) w brzmieniu ustalonym rozporządzeniem Ministrów: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa z dnia 11 lipca 1931 r. (Dz. U. R. P. Nr. 64, poz. 526) otrzymuje następujące brzmienie:

„1) Od zaświadczeń wydawanych na prawo przywozu z zagranicy oraz wywozu zagranicę towarów zakazanych do przywozu, względnie wywozu, pobiera się z wyjątkami przytoczonymi poniżej, osobną opłatę manipulacyjną w wysokości 1% wartości krajowej towarów objętych zaświadczeniem, najmniej jednak 1 złoty”.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie trzeciego dnia po ogłoszeniu.

O OBNIŻENIE KOSZTÓW PRZEWOZU MASZYN ROLNICZYCH.

Poważne trudności przemysłu maszyn rolniczych, który wobec zupełnego niemal zaniku siły nabywczej ludności wiejskiej wykazuje bardzo groźne zmniejszenie obrotów i zniewalają fabryki tego działu do przedsięwzięcia wszelkich wysiłków, aby stworzyć dla rolnictwa możliwości nabywania maszyn rolniczych. Wrazem tych wysiłków jest akcja, prowadzona u Rządu przez Grupę Fabryk Maszyn Rolniczych przy Polskim Związku Przemysłowców Metalowych oraz Syndykat Fabryk Maszyn Rolniczych.

Ponieważ w cenie maszyn rolniczych poważną pozycję stanowią koszty przewozu, Polski Związek Przemysłowców Metalowych z inicjatywy Grupy Fabryk Maszyn Rolniczych zwrócił się do Ministerstwa

Komunikacji z dwoma wnioskami, zmierzającymi do obniżenia kosztu przewozu maszyn rolniczych, zarówno w dziale przesyłek wagonowych, jak też i w dziale przesyłek drobnicowych.

W sprawie przesyłek wagonowych wniosek Związku zmierza do tego, aby w grupie LXVIII — maszyny i aparaty rolnicze oraz ich części w pozycjach od 1341 — 1351 włącznie — korzystających obecnie z Taryfy Wyjątkowej H12, taryfikacja przesyłek wagonowych obniżona została o 2 klasy, przynajmniej na przeciąg dwóch lat.

Sprawa obniżenia taryfy przesyłek całowagonowych jest rzeczą bardzo ważną z zasadniczego punktu widzenia. Natomiast doraźnie najbardziej dotkliwa dla przemysłu maszyn rolniczych jest sprawa drobnicy, gdyż wobec zaniku siły nabywczej ludności wiejskiej, transporty wagonowe są w obecnej chwili rzeczą mniej częstą. Maszyny rolnicze przesyłane są w partjach drobnicowych, przyczem klientela wymaga, aby przesyłki uskuteczniały się szybko po zamówieniu, co nie pozwala na korzystanie z przepisów § 33 Części IB Taryfy Towarowej, który mówi o ulgach przy przewozie przesyłek zbiorowych.

Tymczasem nowa Taryfa Towarowa, w której przeprowadzono zasadniczą zmianę obliczania przewozów drobnicy, kształtuje się dla przesyłek maszyn rolniczych znacznie niekorzystniej od dawnej taryfy drobnicowej.

Koszty przesyłek drobnicowych maszyn rolniczych wykazują obecnie zwiększenie, dochodzące do 47,3%, co uwidoczni poniższe zestawienie:

Pług, brony, siewniki, wialnie ręczne lub sprzężajowe

Odległość klm.	Waga 100 kg		Waga 250 kg		Waga 500 kg		Waga 1000 kg	
	dawna	nowa	dawna	nowa	dawna	nowa	dawna	nowa
50	2,13	2,30	5,32	5,80	10,65	11,40	21,30	21,60
100	3,40	4,00	8,50	10,00	17,00	20,30	34,00	37,60
* 150	4,39	6,00	10,97	14,40	21,95	27,80	43,90	51,60
200	5,38	8,00	13,45	19,70	26,90	38,40	53,80	70,20
250	6,26	9,30	15,65	22,90	31,30	44,20	62,60	81,80
300	7,14	11,00	17,85	26,10	35,70	50,40	71,14	93,30
350	8,06	12,20	20,15	28,90	40,30	55,90	80,06	103,40
400	8,68	13,30	21,70	31,70	43,40	61,30	86,80	113,50
500	10,00	15,10	25,00	36,30	50,00	70,20	100,00	130,00
600	11,10	16,70	27,75	40,30	55,50	78,10	111,00	144,50
700	11,98	18,00	29,95	43,60	59,90	84,40	119,80	156,10
800	12,64	19,00	31,60	46,00	63,20	89,20	126,40	165,00
średnio	7,6	11,25	19	27	38	52,6	75,9	97,4
wzrost w %	47,3%		43%		38,4%		28,3%	

*) Stawkę nowej taryfy obliczaliśmy z uwzględnieniem taryfy wyjątkowej A 1.

Niewątpliwie nie było intencją Ministerstwa Komunikacji, aby w chwili obecnej, gdy Rząd z całą energią prowadzi akcję obniżania cen wyrobów przemysłowych, podwyższać ceny maszyn rolniczych przez tak znaczne podwyższenie stawek przewozowych na przesyłki drobnicowe, które, jak zaznaczyliśmy, są obecnie podstawą obrotów w dziale maszyn rolniczych.

To też w imię interesów nie tylko fabryk maszyn rolniczych, ale również i konsumentów, którzy ponoszą koszty przewozu maszyn rolniczych, Polski Związek Przemysłowców Metalowych wystąpił z wnioskiem, aby koszty przewozu drobnicowe maszyn rolniczych

obliczane były według Taryfy Wyjątkowej R6, która stosuje się już do przesyłek niektórych narzędzi rolniczych.

Memorjał Związku w sprawie obniżek taryf przewozowych złożony został p. dyrektorowi Dep. Taryfowego Min. Komunikacji inż. Taszyckiemu. W rozmowie z przedstawicielami Związku pp. dyrektorem K. Pichelskim i S. Gruchałą p. dyrektor departamentu Taszycki obiecał w możliwie szybkim czasie rozpatrzyć wniosek Związku, tak że jeszcze w ciągu sezonu jesiennego spodziewać się można odpowiedzi Ministerstwa w tej tak ważnej dla fabryk maszyn rolniczych sprawie.

PRACOWNICY FIZYCZNI A PRACOWNICY UMYŚLOWI W ŚWIELE WYROKÓW SĄDU NAJWYŻSZEGO.

Ostatnio ukazał się szereg wyroków Sądu Najwyższego oświetlających nieco wciąż sporną kwestję rozróżnienia robotników od pracowników umysłowych, szczególnie drażliwą w rodzajach pracy stojącej na pograniczu możliwości zaliczenia do obu grup, oraz wśród tych zatrudnionych, którzy wykonywują jednocześnie czynności z obu zakresów. Większość sporów została wywołana jak wiadomo dążeniem Zakładów Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych do objęcia ubezpieczeniem jaknajwiększej liczby osób.

Niżej podajemy sentencje wspomnianych wyroków.

Wyrok Sądu Najwyższego Izby III Rw. z dn. 2. X. 1930 Nr. 1304/30.

Wyliczenie w art. 2 rozporządzenia o umowie o pracę robotników kategorii osób, które korzystają z praw pracowników umysłowych jest wyczerpujące i nie może być w drodze wykładni sądowej rozszerzone. Dla oceny, czy pracownik jest umysłowym, obojętnym jest, czy posiada kwalifikacje na stanowisko, na które został przyjęty, natomiast ważnym jest fakt spełniania przez niego czynności administracyjnych i nadzorczych, wliczonych przykładowo w art. 2 rozp. Jeżeli powód sam smarował maszyny elektryczne, puszczał je w ruch i regulował ich ruch i t. d., t. j. osobiście wykonywał pracę przy maszynach, działalność jego obejmowała rzeczy, a nie osoby, przeto nie była kierowniczą.

Wyrok Sądu Najwyższego Izby I C. z dn. 6. XI. 1931 r. Nr. 1234/31.

O charakterze pracy decyduje jedynie rodzaj czynności faktycznie wykonywanych przez pracownika, a nie określenie tego charakteru przez Zakład Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych, którego orzeczenia w tym względzie nie są dla Sądu wiążące.

Wynika z tego, że fakt ubezpieczenia w Z. U. P. U. nie nadaje jeszcze pracownikowi prawa do dłuższych urlopów, 3 miesięcznego terminu wypowiedzenia i t. p.

Wyrok Sądu Najwyższego Izby III Rw. z dn. 10. VI. 1930 Nr. 133/30.

Pracownikiem umysłowym jest „majster” który kieruje technicznie pracą w zakładzie pracy lub jego oddziale i jest za całość tej pracy „odpowiedzialny”; czynność pracownika umysłowego polega zatem na kierownictwie technicznym cudzą pracą i nadzorowaniu tejże, a nie na wykonywaniu samemu tej pracy. Według umowy miał powód sam wykonywać pracę, nie mógł jej zlecać nikomu. Lepsze wiadomości techniczne, jakich wymaga taka praca, nie czynią go pracownikiem umysłowym, jak niemniej i ta okoliczność, że dodawano mu do pomocy pracowników do czynności przygotowawczej, znacznie łatwiejszej.

Wyrok Sądu Najwyższego Izby I C. z dn. 9. VI. 1931 r. Nr. 358/31.

Skoro sąd ustalił, że powód pracował w fabryce sztucznych nawozów jako dozorca-zmianowy, że do funkcji jego należał nadzór nad pracą powierzonych mu robotników i składanie w tej materji sprawozdań, że wreszcie powód odpowiadał za szybkość i dokładność ich pracy, za całość jednak pracy i za techniczne jej wykonanie byli odpowiedzialni jego zwierzchnicy, miał prawo uznać powoda za pracownika fizycznego, gdyż czynności jego, stosownie do ustaleń Sądu, nie przekraczały miary zwykłego nadzoru, nie polegały na kierownictwie technicznym i nie skutkowały odpowiedzialności za techniczne wykonanie pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego Izby I C. z dn. 17. IX. 1931 r. Nr. 429/31.

Wykonywanie przez pracownika niektórych czynności administracyjnych, nieprzekraczających ram zwykłego nadzoru, jako to: obliczania wydajności pracy, notowania godzin postoju, wydawania przepustek i podziału pracy, wobec ustalenia przewagi w czynnościach powoda pracy fizycznej nie czyniło z niego pracownika umysłowego.

Wyrok Sądu Najwyższego Izby I C. z dn. 29. X. 1931 r. Nr. 721/31.

Czynności magazyniera podręcznego magazynu polegające na wydawaniu z magazynu narzędzi i materiałów, prowadzeniu kontroli wydawanych materiałów i opiece nad magazynem nie stanowią pracy umysłowej w rozumieniu art. 2 rozp. o umowie o pracę pracowników umysłowych.

NOWA INTERPRETACJA ROZSZERZAJĄCA.

Niejednokrotnie wspominaliśmy o niejasnościach w naszych ustawach z zakresu ochrony pracy i interpretacjach czy to urzędów administracyjnych, czy to nawet sądów, stwarzających na tem tle zupełnie dodatkowe przepisy. Ostatnio mamy do zanotowania podobny wypadek.

Art. 16 ustęp 2 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16 marca 1932 r. o umowie o pracę robotników pozwala pracodawcy natychmiast, to znaczy bez ustawowego 2-tygodniowego terminu wypowiedzenia, rozwiązać umowę z robotnikiem, który nie przychodzi z powodu choroby do pracy dłużej niż przez 4 tygodnie. Wydawałoby się, że poczynając od momentu kiedy upłynęła 4-tygodniowa nieobecność wywołana chorobą robotnika, pracodawca w każdej chwili może skorzystać ze swego uprawnienia i w każdej chwili rozwiązać stosunek najmu. Inaczej jednak rozstrzygnął tę sprawę Sąd Najwyższy w wyroku Izby I. C. z dn. 11 grudnia 1931 r. Nr. 560/31. Stanowisko Sądu zostało sformułowane w sposób następujący:

„Art. 19 rozporządzenia o umowie o pracę robotników wyraźnie i bez jakichkolwiek zastrzeżeń stanowi, iż prawo do rozwiązania umowy o pracę na podstawie art. 15, 16, 17, i 18 tegoż rozp. gaśnie po upływie 7 dni od chwili powzięcia przez stronę wiadomości o okolicznościach uprawniających ją do rozwiązania umowy, skoro zaś ust. 2 art. 16 tegoż rozporządzenia daje pracodawcy możność niezwłocznego rozwiązania umowy o pracę w razie niestawienia się robotnika do pracy wskutek choroby przez okres czasu dłuższy niż 4 tygodnie, to pracodawca, któremu wiadomo jest, kiedy kończy się 4-tygodniowy okres choroby pracownika niestawiającego do pracy w jego zakładzie, w myśl art. 16 i 19 rozp. może rozwiązać umowę z robotnikiem bez wypowiedzenia jedynie w ciągu 7 dni od wiadomej mu chwili upływu powyższego 4-tygodniowego okresu choroby i niestawienia się robotnika do pracy; nieskorzystanie przez pracodawcę ze służącego mu prawa niezwłocznego rozwiązania umowy o pracę w ciągu 7 dni, należy uważać za zrzeczenie się pracodawcy tego prawa i ewentualnie za chęć zatrzymania nadal robotnika, pomimo dłużej niż 4 tygodnie trwającej choroby, w tych zaś wypadkach pracodawca może rozwiązać umowę jedynie na zasadach ogólnych, t. j. za conajmniej 2-tygodniowym wypowiedzeniem”.

Zdarzało się już niejednokrotnie, że Sąd Najwyższy w innych sprawach z zakresu ochrony pracy wydawał wyroki zupełnie różne, może więc to nastąpić i w omawianej sprawie, niemniej jednak należy się liczyć z możliwością powtarzania się tego poglądu.

Ten stan rzeczy wymaga pewnego przystosowania się ze strony zainteresowanych. Pracodawca, któremu przysługują uprawnienia art. 16 choćby miał pewne wątpliwości w okresie wyznaczonym przez art. 19 to znaczy w ciągu 7 dni od upływu 4 tygodni choroby robotnika nie był zdecydowany czy będzie mógł utrzymywać nadal stosunek najmu pracy z chorym robotnikiem, winien uprawnienie to wykorzystać przez zawiadomienie robotnika o rozwiązaniu stosunku służbowego. Nie przeszkadza to w ponownym nawiązaniu tego stosunku jeżeli zajdzie potrzeba, zwalnia natomiast pracodawcę od niespodzianek jakie niesie za sobą wyrok Sądu Najwyższego.

Ostrożność ta ma znacznie większe znaczenie, gdyż uprawnienia pracodawcy mogą być ograniczone w innych analogicznych wypadkach przewidzianych n. p. w art. 18 wspomnianego rozporządzenia. Odnosi się to do następujących wypadków uprawniających do natychmiastowego rozwiązania umowy:

a) nieobecność robotnika w przedsiębiorstwie z uzasadnionych przyczyn (poza chorobą lub skutkami nieszczęśliwego wypadku) dłużej niż przez 2 tygodnie;

b) nieobecność robotnika z przyczyn nieuzasadnionych dłużej niż przez 3 dni z rzędu lub ogółem więcej niż przez sześć dni w ciągu miesiąca.

W rezultacie interpretacji mającej bez wyraźnych uzasadnień jedynie na oku interesy robotnika, uwydatni się ostrożność pracodawcy, co spowoduje raczej ujemne skutki dla robotników.

STRATY ANGIELSKICH FABRYK MASZYN ROLNICZYCH.

Sprawozdania za ostatni rok trzech najwybitniejszych angielskich fabryk maszyn rolniczych, cieszących się renomą światową, wykazują straty, spowodowane kryzysem na rynku krajowym i międzynarodowym. Fabryka „Marshall, Sons & Co., Ltd.” w Gainsborough wykazała straty za rok 1931 w wysokości £ 110 209, strata zaś za rok r. 1930 wyniosła £ 66 866.

Fabryka „Ransomes, Sims & Jefferies, Ltd.” w Ipswich dała straty w ostatnim roku £ 18 042, gdy strata za rok poprzedzający wynosiła £ 28 348.

Bilans fabryki „Ruston & Hornsby, Ltd.” w Lincoln wykazuje straty w wysokości £ 92 356-8-7.

Zaznaczając, że w celu poprawy wyników zastosowane zostały w tych fabrykach metody największej oszczędności, zarządy fabryk stwierdzają, że ich stan finansowy jest dobry. Że tak jest w istocie sądzić można z tego, że przedsiębiorstwa w dalszym ciągu wypuszczają ulepszone typy maszyn, a nawet firma „Ransomes, Sims & Jefferies, Ltd.” zakupiła dział maszyn rolniczych firmy „James & Fredk. Howard Ltd.” w Bedford, której konkurencja w dziedzinie pługów szczególnie dawała się odczuwać.

ANARCHJA W PRZEMYSŁE.

Pod takim tytułem zamieszczony został w francuskim czasopiśmie „L'Usine” artykuł naczelnego publicyisty tego pisma, senatora Gastona Japy.

Ze względu na ciekawe ujęcie tego artykułu, zamieszczamy go poniżej w obszernym streszczeniu.

„Obecne położenie przemysłu wymaga bardzo poważnych posunięć.

Straszliwy kryzys, jaki panoszy się nad światem, ma wiele przyczyn. Jedną z nich jest brak jedności

i porozumienia przemysłowców, oraz złe nastawienie umysłowości świata robotniczego.

W końcu wojny nie było niemal żadnych zapasów i trzeba było bardzo wiele pracować, aby uzupełnić magazyny i uniknąć unieruchomienia kolosalnych kapitałów.

Tymczasem zamiast produkować z całym wysiłkiem, stworzono prawo o ośmiogodzinnym dniu pracy, dające robotnikom za osiem godzin roboty zarobek odpowiadający pracy dziesięciogodzinnej. Zasadę tę można było zastosować nie wcześniej jak po wypełnieniu składow.

W rezultacie uzyskano zmniejszenie o 25% rentowności fabryk i znaczną wyżkę cen wyrobów przemysłowych.

Aby sprostać zamówieniom, przemysłowcy musieli wprowadzić w fabrykach pracę na dwie, a nawet trzy zmiany ośmiogodzinne, co spowodowało brak sił roboczych w miastach, wywołując imigrację ludności wiejskiej. Budowano nowe fabryki, niepotrzebnie zaciągając nadmierne zobowiązania kredytowe.

Wysokie ceny rozbudziły konkurencję, kraje importujące inwestowały się, aby móc produkować towary, których nie miały w kraju i za które musiały płacić zbyt drogo. Powstawały nowe fabryki maszyn, a stare rozbudowywały się, zalewając świat wyprodukowanymi przez siebie maszynami i narzędziami pracy.

Aż wreszcie nadszedł moment, gdy zapotrzebowanie wyrobów fabrycznych zostało pokryte, a składy wypełnione. Powstała nadwyżka produkcji, wywołująca katastrofalny spadek cen. Choroba nadprodukcji dotknęła również rolników, którzy produkowali za wiele zboża, kawy, wina i t. d.

Położenie rolnictwa może łatwo powrócić do normalnego. Wystarczy, by wielcy producenci Kanady, Argentyny i Stanów Zjednoczonych zmniejszyli swoje zasiewy. Trudniej obniżyć produkcję kawy i kauczuku, gdyż produkcja ta nie zależy od jednorocznego stanu zasiewów, ale związana jest z istnieniem kosztownych plantacji. A jednak trzeba będzie zmniejszyć te plantacje.

Specjalnie przedstawia się sytuacja w przemyśle.

Nadmierne rozbudowany przemysł zmuszony został ograniczyć produkcję, aby uniknąć rujnącego spadku cen. Potworzyły się porozumienia i syndykaty, mające na celu jedynie podtrzymywanie ceny, któraby chroniła fabryki od śmierci.

Życie większości tych syndykatów jest nietrwałe, porozumienia zawierane są na zbyt krótkie okresy czasu, wskutek czego nie mogą one przeprowadzić racjonalizowania produkcji przez obniżenie kosztów własnych, co jest nieodzowną potrzebą, by przywrócić normalny stan życia gospodarczego.

Grupy przemysłowców francuskich, gdy doprowadzą do porozumienia, co już samo w sobie jest rzeczą trudną, nie podejmują akcji, aby się bronić przeciw rujnącym obciążeniom podatkowym, które rozsadzają przemysł i pozwalają politykom trwonić majątek narodowy.

Zadziwiająca jest umysłowość robotników. Politycy, aby wkręcić się do parlamentu i stworzyć sobie tą drogą źródło dochodów, dokładają starań, aby robić z robotników wrogów dyrektorów fabryk. Otóż podstawowy interes dyrektorów fabryk i robotników jest ten sam: dobry stan interesów, pozwalający wynagradzać prace wszystkich w sposób należyty.

Tymczasem świat robotniczy przyłączył się do tych agitatorów, którzy głoszą: powiększać zarobki, zmniejszać pracę.

W dalszej części artykułu omawia autor sprawę zagadnienia wolnej wymiany towarowej, przyczem z punktu widzenia interesów Francji wypowiada się przeciw liberalnej zasadzie wolnej wymiany towarowej i domaga się, aby przeprowadzono energiczną akcję ochrony rynku francuskiego, co w rezultacie może wpłynąć dodatnio na stan zatrudnienia przemysłu francuskiego. Jako argument wskazuje, że przywóz do Francji, który w 1927 roku wyniósł 1 137 375 tonn, wzrósł w 1931 roku do 2 344 100 tonn, co stało się możliwem dzięki spadkowi cen towarów zagranicznych, przeznaczonych na eksport. Autor przytacza, że przeciętna cena towarów, przywożonych do Francji, która w 1927 r. wynosiła 1,04 fr., spadła w 1931 r. do 0,58 franków.

Autor kończy wezwaniem „jest już najwyższy czas aby przemysłowcy zgrupowali się dla obrony ich żywotnych interesów, które pokrywają się z interesami robotników, którym należy przedstawić obecną sytuację taką, jaką jest w istocie. Łącznie powinni przeciwstawić się fantazjom parlamentu i rządu, który zbyt często ustępuje nieuzasadnionym pretensjom innych państw, przyzwyczajonych od szeregu lat uzyskiwać wszystko to, czego żądają od naszego kraju“.

Jak widać z powyższego, czołowy organ francuskiego przemysłu wypowiada się energicznie za wprowadzeniem obostrzeń polityki reglamentacji handlu zagranicznego. Jest to niewątpliwie objawem zdenerwowania wskutek zaostrzenia się kryzysu gospodarczego.

MIĘDZYNARODOWY KONGRES NAUKOWEJ ORGANIZACJI W AMSTERDAMIE.

W lipcu r. b., od 18 do 21, odbył się w Amsterdamie Międzynarodowy Kongres Naukowej Organizacji, który zgromadził około 1000 uczestników z 20 państw, przeważnie europejskich.

Rola naukowej organizacji tak szybko wzrasta, iż rozważanie jej zagadnień na terenie międzynarodowym wzbudza znaczne zainteresowanie, a dziś wobec kryzysu tembardziej, gdyż w społeczeństwie nie jest dostatecznie wyjaśniony stosunek naukowej organizacji do przeżywanego kryzysu i bezrobocia. W tej mierze istnieje wielka rozbieżność poglądów: jedni uważają naukową organizację za czynnik poprawy, inni oskarżają ją o przyczynianie się do powstania kryzysu.

Jakkolwiek zagadnienie to nie znajdowało się w programie zjazdu, ułożonym przed trzema laty, gdy kryzysu jeszcze nie było, to jednak zarówno z przemówień przy otwarciu zjazdu, jak i z obrad jego można wyciągnąć wnioski, iż naukowa organizacja, jako najskuteczniejsza metoda usuwania marnotrawstwa i obniżania kosztów produkcji, jest poza wszelką wątpliwością czynnikiem dobroczynnym poprawy zarówno podczas prosperacji, jak i podczas kryzysu. Jeżeli gdziekolwiek w życiu gospodarczym niema należytej równowagi i następują załamania niepożądane, to raczej jest to winą niezastosowania metody naukowej organizacji w wielu jeszcze dziedzinach, niż z powodu jej stosowania.

Zjazd nie powziął żadnych rezolucyj ogólnych, ani uchwał, gdyż te nie były jego celem. Głównym

celem zjazdów naukowej organizacji jest pogłębienie wymiany myśli i doświadczeń drogą bezpośredniej dyskusji pomiędzy kompetentnymi i zainteresowanymi czynnikami. Już wydanie materiałów, zgłoszonych na Zjazd w formie 123 referatów, stanowi znaczny dorobek, z którego szeroką ręką czerpać można wskazówki, oparte na doświadczeniu znawców przedmiotu.

Jedyną decyzją Kongresu było wręczenie na uroczystem zebraniu najwyższej odznaki „Plaque d'Or“ profesorowi Politechniki Warszawskiej i dyrektorowi Instytutu Naukowej Organizacji w Warszawie Karolowi Adamieckiemu za prace jego od lat 30 na polu naukowej organizacji i za wybitne zasługi przez opracowanie metody harmonizacji, będącej obecnie wraz z metodą Taylora podstawą nauki organizacji. Dotychczas odznaką taką otrzymał jedynie profesor i uczynek francuski Le Chatelier na IV kongresie w Paryżu.

Piotr Drzewiecki.

WIADOMOŚCI Z ZAGRANICY.

Belgijski przemysł metalowo-maszynowy w 1931 r.

Z ogólnej ilości 985 tysięcy robotników, zatrudnionych (w okresie normalnym) w przemyśle belgijskim, 73,5 tysięcy przypada na przemysł maszynowy, co stanowi 7,5%.

Rok 1931 był dla przemysłu maszynowego w Belgii okresem ostrego kryzysu, wskutek którego cały szereg fabryk pracował tylko po kilka godzin w tygodniu. Straty na spadku wykorzystania zdolności produkcyjnej zostały tylko w części wyrównane przez obniżenie kosztów ogólnych i fabrykacyjnych. Zarobki robotników zostały w 1931 roku zmniejszone o 17,5%. Zatrudnienie w przemyśle maszynowym obniżyło się o 50%.

W belgijskim przemyśle metalowo-maszynowym, reprezentowanym przez 517 przedsiębiorstw, inwestowany był w końcu 1931 roku kapitał akcyjny w sumie 3959,5 milj. franków, oraz kapitał pożyczony w sumie 1646 mil. franków.

Z 517 przedsiębiorstw 368 dało czysty zysk w sumie 316,5 milj. franków, a 149 dało straty w sumie 120,3 milj. franków. Suma wypłaconych dywidend wyniosła 153 milj. franków, czyli o 288 milj. franków mniej, aniżeli w 1930 roku. Przeciętna rentowność przemysłu metalowo-maszynowego w Belgii wynosiła:

w 1929 r. —	12,64%
w 1930 r. —	11,36%
w 1931 r. —	3,87%

W 1931 roku powstało 27 nowych przedsiębiorstw przemysłu metalowo-maszynowego o kapitale 33,4 milj. franków, 24 przedsiębiorstw podwyższyło kapitał akcyjny z 94,3 milj. franków na 144,5 milj. franków. Natomiast 26 przedsiębiorstw o kapitale 27,2 milj. franków zostało zlikwidowanych, 5 przedsiębiorstw o kapitale 11,5 milj. franków zostało przejętych przez inne przedsiębiorstwa, a 6 przedsiębiorstw obniżyło swój kapitał akcyjny o 50 milj. franków.

W związku z pogorszeniem się koniunktury rynkowej obrotu handlu zagranicznego w Belgii w dziale maszynowym wykazały w 1931 roku znaczne zmniejszenie.

Saldo handlu zagranicznego w Belgii w dziale maszynowym było stale w ciągu ostatnich lat ujemne.

Sytuacja na francuskim rynku maszyn rolniczych. Przemysł maszyn i narzędzi rolniczych zajmuje we Francji trzecie miejsce po przemyśle samochodowym oraz przemyśle pracującym dla potrzeb kolejnictwa.

Tegoroczny sezon na maszyny i narzędzia dla wytwórców i warsztatów reparacyjnych faktycznie już się skończył. Sezon ten był zły i wbrew wszelkiemu oczekiwaniu nie wykazał żadnego ożywienia w porównaniu z okresem poprzednim.

W dziale maszyn do zbiorów, jak kosiarki, grabiarki i t. p., sprzedaż była znikoma. Ceny kształtowały się niebywale nisko i nie były dyktowane naturalnym prawem popytu i podaży, ale potrzebą możliwie szybkiego zwolnienia składów. Nie wywołało to jednak spodziewanego ożywienia na rynku, gdyż najbardziej wprowadzone firmy osiągnęły z trudnością zaledwie 60% swych obrotów z roku poprzedniego.

Wobec tego, że obecnie hurtownicy wykazują dużą rezerwę w zakupach, fabrykom trudno będzie ustalić naprzód dokładny plan fabrykacji.

W dziale części zamiennych panował zupełny zastój; wykonywano tylko najniezbędniejsze naprawy.

Na sezon jesienny spodziewana jest jeszcze pewna dalsza zniżka cen, zwłaszcza na pługi i kultywatory.

Obciążenia socjalne i podatkowe w Niemczech, Francji i Wielkiej Brytanji. Niemiecki Urząd Statystyczny opublikował dane, ilustrujące stan obciążeń podatkowych i świadczeń społecznych w Niemczech w porównaniu z Francją i Wielką Brytanią.

Bardzo ciekawe jest zestawienie powyższych obciążeń z sumą dochodu społecznego w wymienionych państwach.

Kraj	Rok	Dochód społeczny	Podatki	Świadczenia socjalne	Podatki i świadczenia socjalne w % dochodu społecznego
Niemcy (w milj. marek)	1925	59 900	10 578,1	2 732,5	22,22
	1927	70 700	13 544,4	1 194,0	25,09
	1929	76 100	14 279,1	5 170,5	25,56
	1930	68—70 000	14 116,0	5 040,0	27—28
	1931	50—60 000	12 000,0	4 500,0	28—30
Francja (w milj. franków)	1925	170 000	3 3917	—	19,95
	1927	249 203	5 1971	—	20,85
	1929	277 865	6 2548	—	22,51
	1930	277 865	5 9763	1 498	22,05
Anglja (w milj. funt. sterl.)	1925	4 150	851,7	58,1	21,92
	1927	4 350	881,5	56,9	21,57
	1928	4 400	829,3	82,5	20,72
	1930	4 000	861,7	79,7	23,53

Koleje rumuńskie kupiły fabrykę wagonów. Jak donosi prasa siedmiogrodzka, zarząd rumuńskich kolei kupił fabrykę wagonów „Astra” za cenę 325 milionów lei. Fabryka „Astra” należała do koncernu Schapira i zatrudniała w latach ubiegłych 2500 robotników. Obecnie stan zatrudnienia nie przekraczał 300 robotników. Rząd rumuński zapowiada, że wkrótce po przejęciu fabryka będzie w pełni uruchomiona.

Przedłużenie austriacko - niemieckiego kartelu kos. Austriacko - niemiecki kartel kos został przedłużony na rok.

Podniesienie stawek celnych na Łotwie. Sejm łotewski uchwalił ustawę, przyznającą rządowi na czas do 31 marca 1933 r. uprawnienie podniesienia stawek celnych do oznaczonej w ustawie wysokości. Pod-

wyżki te określone są procentowo w stosunku do obowiązujących stawek celnych. W dziale artykułów interesujących przemysł metalowy dozwolone podwyżki stawek celnych wynoszą:

Poz. taryfy celnej	Przedmiot	Maksymalna granica podwyżki stawki celnej
162	Przybory drukarskie	150%
163	Aljaże cynu, cynku, ołowiu	150%
164	Śrut, kule z ołowiu	150%
166	Proszek do bronzowania	100%
167	Maszyny i aparaty	100%
168	Wagony, wozy i t. p.	150%
169	Aparaty precyzyjne	300%
170	Okulary, lornetki	100%
171	Zegary wymienione w p. 1	200%
	inne z wyłączeniem punktu 4	400%
172	Instrumenty muzyczne	150%
173	Automobile, rowery i t. p.	100%
215	Materiały pisarskie	150%

Dane powyższe nie były jeszcze ogłoszone w łotewskim Dzienniku Ustaw, to też podajemy je z wszelkimi zastrzeżeniami.

59 Sesja Rady Administracyjnej Międzynarodowego Biura Pracy. W ubiegłym miesiącu obradowała w Genewie Rada Administracyjna Międzynarodowego Biura Pracy. Na wstępie Rada odbyła uroczyste posiedzenie, poświęcone pamięci zmarłego dyrektora M. B. P. Alberta Thomasa. Następnie, przed rozpoczęciem obrad, Rada mianowała nowego dyrektora Biura, którym został p. H. B. Butler. P. Butler pełnił dotychczas funkcję zastępcy naczelnego dyrektora.

W związku z przeżywanym kryzysem światowym Rada M. B. P. przystąpiła do prac nad przygotowaniem Międzynarodowej Konferencji Ekonomicznej. W tym celu wyłoniony został specjalny komitet, składający się z trzech delegatów.

Następna sesja Rady odbędzie się w Madrycie w dniu 24 października r. b.

WYSTAWA P. N. „SZKOŁA” W KRAKOWIE.

Ministerstwo Przemysłu i Handlu udzieliło Lidze Propagandy Wytwórczości Krajowej w Krakowie zezwolenia na urządzenie wystawy przemysłowo-handlowej w Krakowie p. n. „Szkoła” w czasie od 25 sierpnia do 20 września r. b.

Wspomniana wystawa składać się będzie z działów następujących: dom, szkoła, sport, turystyka, obejmując wszystkie artykuły, dotyczące szkoły, życia ucznia w szkole i poza szkołą.

Niezależnie od tego, Ministerstwo Przemysłu i Handlu udzieliło Lidze Propagandy Wytwórczości Krajowej w Krakowie zezwolenia na urządzenie wystawy przemysłowo-handlowej w Krakowie p. n. „Tanie mieszkanie”, w czasie od 1 do 31 października r. b.

Na wystawie przedstawiona będzie produkcja krajowa w dziedzinie, odnoszącej się do urządzeń mieszkaniowych.

Program wystawy obejmuje następujące działy: meble, dywany, szkło, ceramika, urządzenia kuchenne.

Byłoby rzeczą bardzo wskazaną, aby fabryki metalowe, wyrabiające artykuły szkolne, wzięły udział w tej wystawie.

KATALOG ŚWIEC DO SILNIKÓW WYBUCHOWYCH.

Fabryka J. Wagner, mieszcząca się w Warszawie przy ul. Złotej 67, wydała bardzo ładny, ilustrowany w dwóch kolorach, katalog świec „zapalników” do silników lotniczych i samochodowych. Katalog ten, wy-

dany w językach polskim i francuskim, odznacza się estetycznym wyglądem i nie ustępuje tego rodzaju wydawnictwom fabryk zagranicznych.

Świece, wyrabiane przez powyższą fabrykę, są typu „Wagner-Patent“ i są przystosowane do różnych typów silników lotniczych, jak „Lorraine Dietrich“, „Bristol-Jupiter“, „Bristol-Mercury“, „Wright“, „Peterlot“, „Le Rhône“, „Junkers“, i „Hispano-Suiza“. Świece do silników samochodowych fabryka J. Wagner wyrabia w 8 odmianach do wszystkich znanych marek samochodów europejskich i amerykańskich. Na ogół fabryka wykonywa świece z izolacją mikową i porcelanową do wszystkich typów silników wybuchowych. Wyroby fabryki J. Wagner cieszą się nadzwyczaj dobrą opinią, co otrzymało swój wyraz w wielu pochlebnych opiniach, wydanych przez instytucje lotnicze tak państwowe, jak i prywatne. Między innymi Państwowe Zakłady Lotnicze w Warszawie zaświadcza, że samoloty polskie, uczestniczące w raidzie dookoła Afryki w 1931 r., w ciągu całego swego lotu na przestrzeni, wynoszącej 25 000 km, były zaopatrzone wyłącznie jednym kompletem świec typu „Wagner-Patent“, który był dostarczony przez fabrykę J. Wagnera.

W ciągu całego tego przelotu, odbywanego w różnych warunkach atmosferycznych, świece te nie wykazały żadnych defektów i zachowały się bez zarzutu. Fakt ten pozwala zaliczyć, zdaniem Polskich Zakładów Lotniczych, świece typu „Wagner-Patent“, wykonane w fabryce J. Wagnera, do rzędu najlepszych świec raidowych produkcji zagranicznej. Poza tym fabryka posiada cały szereg opinii specjalistów lotników, że świece wyrabiane przez nią są wysokiej wartości i niezawodne w działaniu. Dalszym dowodem, że świece fabryki J. Wagner odznaczają się dobrocią wykonania, niech posłuży fakt, że fabryka rozpoczęła z powodzeniem eksport świec do krajów Zachodniej Europy.

Prócz tego fabryka J. Wagner wyrabia śruby toczone i różne części fasonowe.

K. P.

Komitet Budowy Mostu Drogowego na Wiśle w Toruniu
ogłasza

PRZETARG PUBLICZNY

na sprzedaż maszyn budowlanych i narzędzi. Szczegółowe informacje wyśle Kierownictwo Budowy bezpłatnie na każde żądanie.

Oferty w zapieczętowanych lakową pieczęcią kopertach z napisem „Oferta na kupno jednej lub kilku maszyn i narzędzi“ wraz z dowodem złożenia wadium w wysokości 3% oferowanej sumy w myśl przepisów Min. Rob. Publ. z dn. 23.IX.27 r. L. dz. II-2303/27 należy wnieść do Komitetu Budowy Mostu najpóźniej do godz. 12-ej dnia 26 sierpnia 1932 r.

Otwarcie ofert nastąpi w dniu **26-go sierpnia r. b.** o godz. 13-ej w lokalu Komitetu Budowy Mostu w Toruniu przy ul. Piekary 35 I. p.

Oferent cofający po przetargu swoją ofertę lub nie zgłaszający się na wezwanie Komitetu w sprawie kupna maszyn, czy narzędzi po oferowanej cenie — traci złożone wadium na dobro Skarbu Państwa.

Komitet budowy mostu zastrzega sobie prawo unieważnienia przetargu.

Toruń, dnia 25 lipca 1932 r.

Przewodniczący Komitetu
Inż. K. Maćkowski.

Odpadków blachy mosiężnej

mamy na sprzedaż — około 3.000 kg. pochodzących w większej części z pa-sów mosiężnych z pod sztanc auto-matycznych. Reflektantów uprasza się o podanie ceny zaofiarowanej, loco nasza fabryka w Poznaniu.

CENTRA

FABRYKA ELEMENTÓW I BATERYJ
SZPRYCH ROWER. IGIEŁ GRAMOFON.

POZNAŃ

Skrzynka poczt. 2.

*Ceny metali według notowań giełdy londyńskiej
w dn. 5. VIII. 1932 r. w złotych po kursie dnia za tonnę metr.*

Aluminijs	—	Miedź standard	871
Antymon	592	Ołów miękki	313
Cyna standard	4187	Nikiel	—
Cynk hutniczy	390	Rtęć	—
Miedź elektrolityczna	992	Srebro za 1 kg	72

F-ma „POLTHAP“ Warszawa, Pańska 83 (dom własny),
tel. 330-65 notuje w ostatnim tygodniu następujące ceny ze
składu w Warszawie:

Miedziane blachy	zł 3,10 — 5,70
Mosiężne blachy	2,65 — 4,75
pręty	2,25 — 2,95
druty	3,15 — 3,57
Nowosrebrne blachy	4,45 — 5,10
druty	4,60 — 5,25
Aluminijsowe blachy	6,00 — 11,00
druty	7,00
Cyna w blokach	5,10
Ołów hutniczy	0,75
Aluminijs hutnicze	3,65

Cena żelaza handlowego.

Syndykat Polskich Hut Żelaznych notuje cenę zasadniczą
żelaza handlowego za 1 t. franco wagon stacja Chebzie — 315
złotych+2%.

Cena blachy cynkowej.

Biurow Sprzedaży Polskich Walcowni Cynku w Katowicach
notuje następujące ceny blachy cynkowej:

I. Dla hurtowników przy kupnie na własny rachunek i do
sprzedaży w drodze komisowej:

przy kupnie 30 t. naraz . . . . . zł. 954,50 za 1 000 kg
przy kupnie mniej niż 30 t.
od 5 t. . . . . zł. 976,— za 1 000 kg

II. Przy sprzedaży przez hurtowników i kupców uprzywi-
leżowanych nie w drodze komisowej — odsprzedawcom:
zł. 1019,50 za 1 000 kg

III. Przy sprzedaży przez hurtowników i kupców uprzywi-
leżowanych ze składu konsumentom:
zł. 1063,— za 1 000 kg

Parytet: st. kol. Chebzie.

Cena odlewów żeliwnych.

Podług notowań Grupy V (Odlewni) Polskiego Związku
Przemysłowców Metalowych cena odlewów żeliwnych surowych
dla Warszawy wynosi od dnia 25. V. 29. od 0,78 zł do 1,61 zł za
1 kg. loco fabryka.

Ceny odlewów glinowych.

Warszawskie odlewnie notują ceny surowych odlewów
glinowych (aluminijsowych) od 9 do 14 złotych za kilogram.